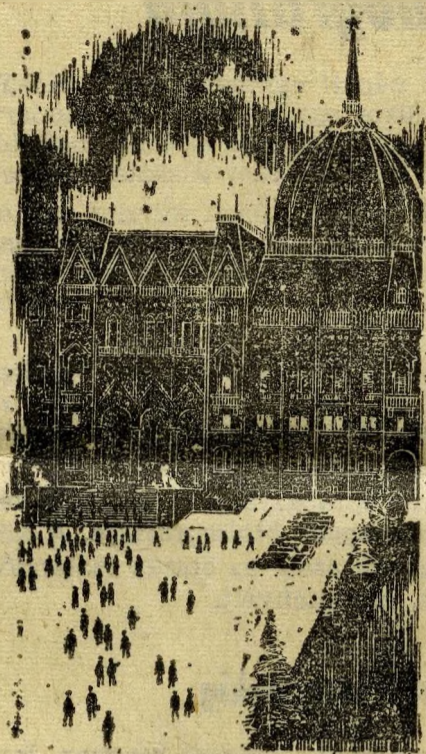

A magyar parlamentarizmus történetéből (18.)

Reformországgyűlések

A XIX. század eleje-közepén a feudális termelési mód válsága Magyarországon egyre érzhetőbbé vált: a régi és „elavult, rozsdás systemának” első jelentős kritikusa, a magyar reformmozgalom elindítója és elméleti megalapozója Széchenyi István volt.

Széchenyi 1830-ban adta közre első igazán jelentős és nagy vihart kavarázó művét, a *Hitelt*. A *Hitel* megírása és megjelenítése történelmi tett volt. Itt mutatott rá először azokra a tényezőkre, amelyek a társadalmi haladást gátolták. *Kíméletlenül ostromozta* a nemesi földtulajdont, annak kötöttségeit, különösen az ősiség intézményét, a magyar feudalizmus jogrendszerének egyik pillérét. Megállapította: a gazdasági elmaradottságot főként a hitel hiánya magyarázza. Széchenyi helyesen vette észre, hogy a hitel a kapitalizáció egyik alapfeltétele, amely azonban csak a merev birtokviszonyok fellazításával, az ősiség eltörlésével biztosítható.

Későbbi műveiben is a gazdasági reformelképzelések elsőbbségét figyelhetjük meg a közjogi változtatásokkal szemben. Az 1931-ben megjelent *Világ* című munkájában, valamint az 1833-ban írt *Stádiumban* ismételtén sürgette a földtulajdon általánossá tételét, valamint a hazai ipar és kereskedelem korlátainak: a céheknek és a kincstári monopóliumoknak (só, nemesfém) eltörlését. Sikrasszált a jobbágyok jogi felszabadításáért, a „törvény előtti egyformaságért”. A reformmozgalom atyja az „ősi alkotmányt” alapjaiban támadta meg. Célja azonban nem a rombolás, hanem az építés, a polgári jellegű Magyarország megteremtése volt.

A reformmunkálatok megkezdéséhez azonban a végső lökést az 1831-ben kirobbant felvidéki parasztfelkelés adta meg. „A ragadványos epemirigy” (kolera) nyomán kirobbant lázadás „egy nemzet egyesítő reformmozgalom kiindulópontja lett”. A kiváltságosok egy részében félelmet keltett „a fertelmes és bódult” földművesek megmozdulása, míg a másik — kisebb — részét a felvidéki dráma arról győzte meg, hogy a polgári átalakulás nemcsak a nemzeti függetlenség megteremtése érdekében szükséges, hanem saját fennmaradásunk miatt is. E csoport programja az anti-feudális reformok megvalósításán túl, a nemzeti függetlenség kiharcolását is célozta. Az uralkodóosztály liberális és konzervatív szárnyának küzdelmei az egész reformkor politikai viszonyaira determinálóan hatottak. E politikai csatározások fő színterei — a vármegyei közgyűléseken kívül! — ezúttal is az országgyűlések voltak.

A rendi diéták szürke, egyhangú sorából kétségkívül messze kimagaslának a XIX. század második negyedében tartott reformországgyűlések.

Ezek a rendi gyűlések nagyban elősegítették a feudális korlátok megdöntésének folyamatát. Előkészítették az utat a polgári átalakulás számára.

Az 1832. december 16-ára összehívott diéta volt az első, a reformországgyűlések sorában. Itt kezdték meg a reformtervezetek rendszeres tárgyalását. A haladás hívei ekkor indították el harcukat az úrbéri terhek eltörléséért, a jobbágyok felszabadításáért.

A reformerek küzdelmét e téren eleinte látszólag a siker koronázta. Hosszadalmas vita után ugyanis sikerült elfogadtatni az alsótáblával az örökvaltságot (a hűbéri kötelék feloldását), az úriszék hatáskörének korlátozását, valamint a személyes szabadság jobbágyokra való kiterjesztését.

Ekkor azonban a főurak nagy többsége és a kormány ellentámadásba lendült. A felsőtábla a követek döntéseit már eleve megcsónkítva fogadta csak el, de a bécsi udvar még ezeket a reformokat sem nézte jó szemmel. „Az újítás kórsága s a külföldi utánzása” által diktált tervezetek jó része nem emelkedhetett törvényerőre a kor Magyarországon. Az ésszerű változtatások megtorpedezésére a kormány új és új eszközök után kutatott. A főispánok, főpapok és a kormányügynökök praktikai így csaknem zátonyra juttatták a reformgondolat

értékesítését. Az udvar hívei ugyanis számos megyében keresztülvitték a liberális követi utasítások megváltoztatását. Tették ezt az ostoba és reakciós bocskoros nemesség nagy tömegeinek megvesztegetésével és félrevezetésével. A kormány a megyegyűléseken bevett gyakorlattá tette a „lélekvásárlást”, az itatást és a verekedéseket.

A reformországgyűlések eredményei — a fent vázolt okok miatt — tehát meglehetősen szerények voltak. A társadalmi viszonyokban csak néhány — nem lényegi — változtatást eszközöltek. Így a jobbágyviszonyok területén csak csekély könnyítést sikerült keresztülvinni. (Pl. a földesuraknak adandó kötelező ajándék, a hosszú fuvar és néhány kisebb jelentőségű szolgáltatás eltörlése.) Az 1839–40-es országgyűlésen elismerték a jobbágyok örökösödési jogát és több törvényt hoztak a polgári fejlődés elősegítésére. Az 1843–44-es rendi gyűlés legnagyobb eseménye a magyar nyelvnek — a latin helyetti hivatalos — államnyelvvé nyilvánítása volt. A polgári átalakulás kérdéseiben tehát csak részleges és felemás döntések születtek. A radikális és végleges megoldást csupán az 1848-i márciusi események hozták meg.

Dr. Révész Tamás